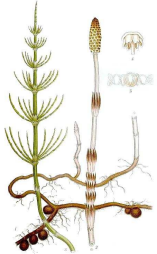

NODALĪJUMI

2. PAPANŽAUGU
Pteridophyta
pterón

1. Vispārējais raksturojums

2. Sporofiti un sporangiji

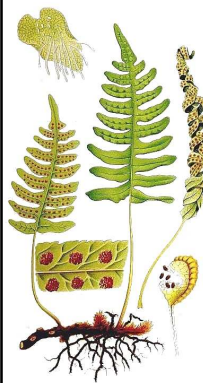
3. Sporas

4. Gametofīti

5. Spermatozoīdi

1. Vispārējais
raksturojums

Korma augi
(īsti vadaudi, īstas lapas un īstas saknes)

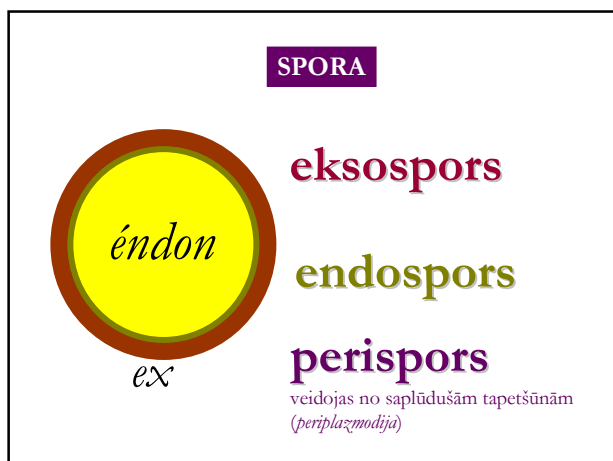
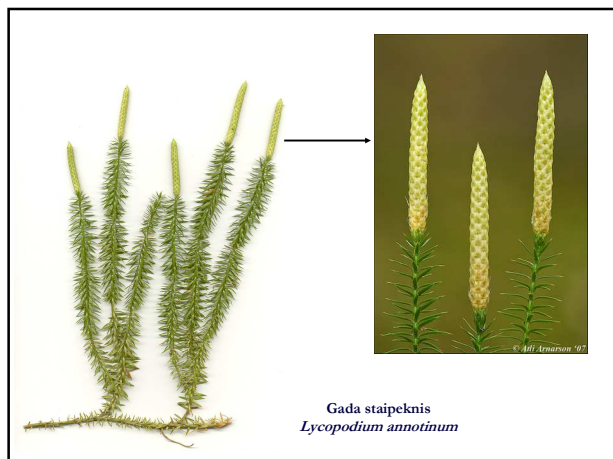
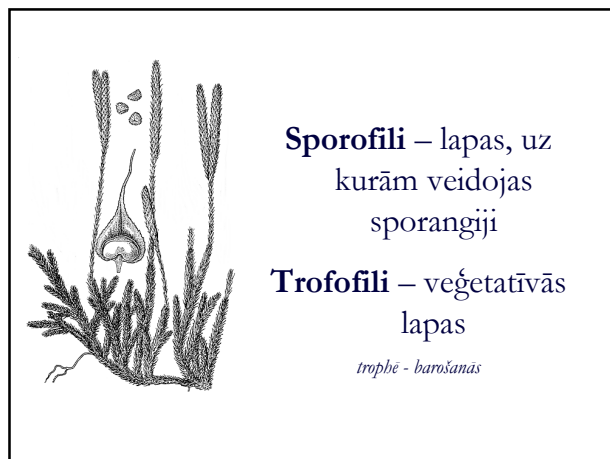
Dominē sporofīts

Bezdzimumiski
vairojas ar sporām

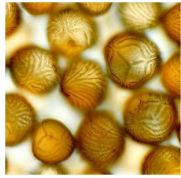

Bryophyta + Pteridophyta = embriofītie sporaugi

SPORA

Izosporie paparžaugi

Heterosporie paparžaugi

Lielākas, ar rezerves barības vielām bagātas
MEGASPORAS jeb **MAKROSPORAS**
(MEGASPORANGIJOS).

Sīkākas – **MIKROSPORAS**
(MIKROSPORANGIJOS)

Gametofīts ir protalijs (n)

Tas ir lapaņveida. Dzīvo tikai dažas nedēļas.

Pteridophyta

Spora → Protalijs

Paparžu rindai Filicales ir protonēma

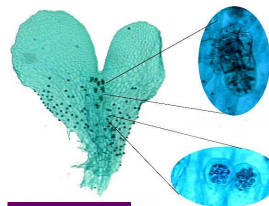
Bryophyta

Spora → Protonēma

Gametofīts

Protalijs

Arhegonijs
(sievīškais gametangijs)

Līdzīgi sūnaugiem

Anteridijs
(vīrišķais gametangijs)

Protalijs
(gametofīts)

Kā sūnaugiem var būt gan viennāju, gan divmāju.

Izosporajiem paparžaugiem – viennājas protalijs.

Heterosporajiem paparžaugiem – divmāju protalijs.

Pteridophyta

Spermatozoīdi
daudzvicu

Bryophyta

Spermatozoīdi
divvicu

Protalijs

No zigotas bez miera perioda attīstās embrijs ($2n$), ko sākumā baro protalijs.

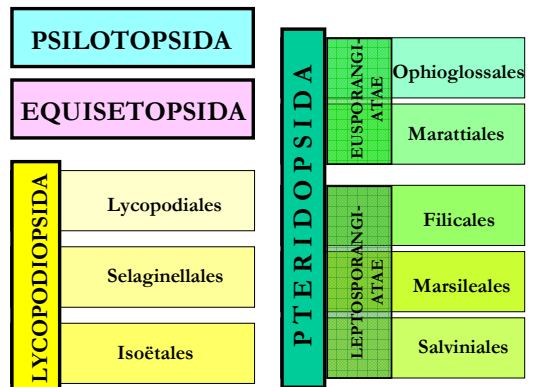
Kad dīgļis pietiekoši attīstījies, protalijs atmirst.

Pteridophyta

Mūsdienās
~6000...10000

Pteridophyta

Psilotopsida (psilotveidīgo klase)

Neliela klase ar senu izceļšanos.

2 ģintis, katrā no tām ir 2 sugas

Psilotu (*Psilotum*) ģints

Psilotum nudum, *P. flaccidum*

Tmesipteru (*Tmesipteris*) ģints

Tmesipteris tannensis, *T. viellardii*

Epifīti vai saprofīti uz trūdaines augsnes klinšu spraugās.

Psilotopsida

Psilotum nudum

Stumbri līdz 1m, dihotomi zaroti.

Stāvās virszemes daļas klāj **zviņņveida izaugumi**, kas atšķirībā no īstajām lapām ir bez vadaudiem, bet ir primitīvas atvārsnītes.

Asimilāciju g.k. veic stumbri.

Psilotopsida

Tmesipteris tannensis

Līdz 40cm gari, bezzaraini vai reti 1x dihotomi zaraini epifīti.

Labi izteiktas lapas ar labi attīstītu dzīslu.

Lapām primitīvas atvārsnītes.

Psilotopsida

Psilota *Psilotum* sp. rizomoīds

Nav sakņu (pat embrijiem nav sakņu aizmetņu).

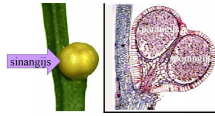
Līdz 1m garš rizomoīds, ko klāj rizoīdi, kas sastāv no 1-3 šūnām.

Endotrofa mikorīza.

Psilotopsida

Psilotum nudum

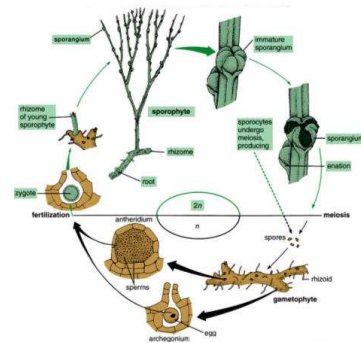

Sporangiji saauguši pa vairākiem kopā, veidojot sinangijus.

Psilotum sinangiji ir ap 2-3mm diametrā (3 sporangiji) un atrodas zviņu padusēs.

Tmesipteris sinangiji (2 sporangiji) atrodas lapu padusēs.

Psilotopsida

Lycopodiopsida (staipekņveidīgo klase)

~1000 sugu

LYCOPODIOPSIDA	Lycopodiales
	Selaginellales
	Isoëtales

Staipekņu rinda

Lycopodiopsida

~1000 sugu

LYCOPODIOPSIDA	Lycopodiales
	Selaginellales
	Isoëtales

Selaginellu rinda

Lycopodiopsida

~1000 sugu

LYCOPODIOPSIDA	Lycopodiales
	Selaginellales
	Isoëtales

Ezereņu rinda

Lycopodiopsida

Ļoti sens paparžaugu evolūcijas zars.

Jau sastopami silūra, bet karbonā piedzīvoti "ziedu laiki" (lakstaugi, krūmi, koki).

Mūsdienās tikai lakstaugi.

Lycopodiopsida

Lycopodiales (staipekņu rinda)

Sugu skaits: 400 (7)

Lycopodium ceruum

Vairums ir tropu augi (epifīti), mērenās joslās mežos aug pieplakušās zemei.

Mūsdienās parasti nelieli, mūžzaļi lakstaugi.

Lycopodiopsida

Lycopodiales

Vairumam lapas sakārtotas spirāliski.

spirāliski

Vālišu staipekņis
Lycopodium clavatum

pretējas, pa pāriem krusteniskas

Trejvārpu plakanstaipekņis
Diphasiastrum tristachyum

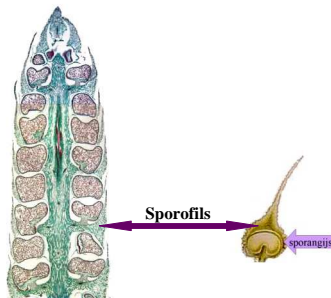
Lycopodiopsida

Lycopodiales

Strobils – īpašs vārņveida sporofilu sastats.

Gada staipekņis
Lycopodium annotinum

Sporofils

sporangium

Lycopodiopsida

Lycopodiales

Sporofili zaļi un maz atšķiras no trofofilēm. Izvietoti starp sterilajām lapām.

Apdzira *Huperzia selago*

Lycopodiopsida

Lycopodiales

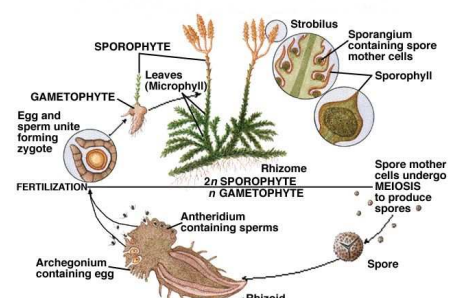
Strobilos sakārtoti sporofili pēc krāsas neatšķiras no trofofilēm.

Sporofilu sastati jeb strobili nav krasi norobežoti no auga sterilās daļas.

Palu staipekņis *Lycopodiella inundata*

Lycopodiopsida

Lycopodiales

Lycopodiopsida

Selaginellales (selaginellu rinda)

Gints: **1 (Selaginella)**
Sugu skaits: **700**

Selaginella selaginoides

G.k. ēnainos tropu mežos (veido mauriņus, daļa kāpelējošas) un Z-Amerikas un Eiropas kalnainos apvidos.

Lycopodiopsida

Selaginellales

Selaginella selaginoides

Vairumam lapas izvietotas līdzīgi plakanstaipekņiem – 4 rindās **dorsoventrāli**: divu (augšējo) rindu lapas ir mazākas, divu (apakšējo) rindu – lielākas.

Nedaudzām sugām lapas – spirāliski.

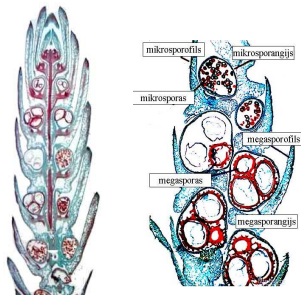
Lycopodiopsida

Selaginellales

Strobils – īpašs vārpeveida sporofilu sastats.

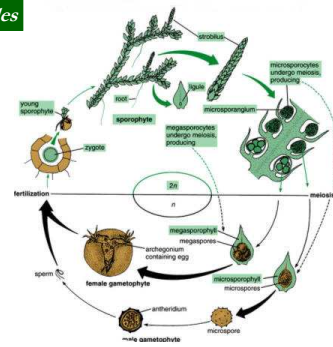
Selaginella selaginoides

Heterospori

Lycopodiopsida

Selaginellales

Lycopodiopsida

Selaginellales

Selaginella martensii

Selaginella kraussiana

Lycopodiopsida

Isoëtales (ezerēņu rinda)

Gints: **6**
Sugu skaits: **60 (2)**

Gludsporu ezerene *Isoetes lacustris*

Visā pasaulē, g.k. Z puslodē, retāk tropiskajās zemēs.

Stylites sp. (2 sugas) konstatētas 1957. gadā Andos (Peru). Purva augi bez atvārsnītēm un CO₂ uzņem caur saknēm.

Lycopodiopsida

Isoētales

Gludsporu ezerene
Isoetes lacustris

Stipri saīsināta centrālā ass.
Lapains stublājs. Lapas līnveida.
Rizoforam raksturīgs kambijs, kas saknēnī attīsta sekundāros audus un no tā atiet piesaknes.
Barības vielas uzkrājas stublājā un rizoforā.

Lycopodiopsida

Isoētales

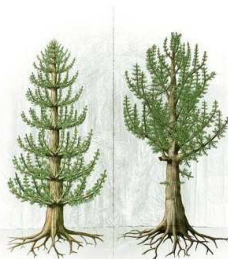

Sporangijs

Katra lapa ir potenciāls sporofils, pie kura var atrasties sporangijs.
Sporangiji (4-7mm) vislielākie mūsdienu augu valstī.
Uz rozetes ārējām lapām veidojas megasporangiji, tālāk seko mikrosporofili, rozetes vidū – sterilas lapas.

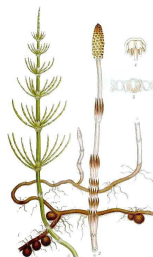
Equisetopsida (ķīļlapjveidīgo klase)

Gints: **1**
Sugu skaits: **32 (11)**

Devona perioda beigās liela daudzveidība.
Kokveida formas.

Equisetopsida (ķīļlapjveidīgo klase)

G.k. **mitrās vietās**, Z-puslodē.

Praktiskā nozīme neliela.

Lakstaugi. Vairumam stumbri līdz 1m gari, Ø 2-5mm.

Equisetopsida

Equisetum giganteum
D.-Amerika, 10m, Ø 3cm

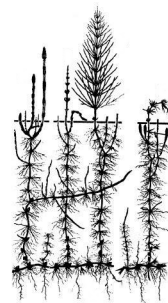

Lielā kosa
Equisetum telmateia
Latvija, 0,6-1,5m, Ø 1-1,5cm

Equisetopsida

Sakneņi

2 sakņu veidi – horizontālie un vertikālie

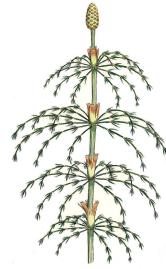
Equisetopsida

Mezglis

Viens stubra posms

Equisetopsida

Meža kosa
Equisetum sylvaticum

Lapas ir sīkas, zvīņveida, vienkārši veidotas, lielākoties saaugušas **stobrveida makstī**.

Equisetopsida

Ziemzaļā kosa
Equisetum hyemale

Purva kosa
Equisetum palustre

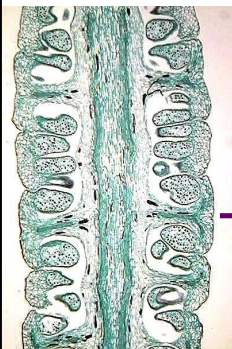
Equisetopsida

Tiruma kosas *Equisetum arvense* strobils

Equisetopsida

Sporangiofori sakārtoti strobilā

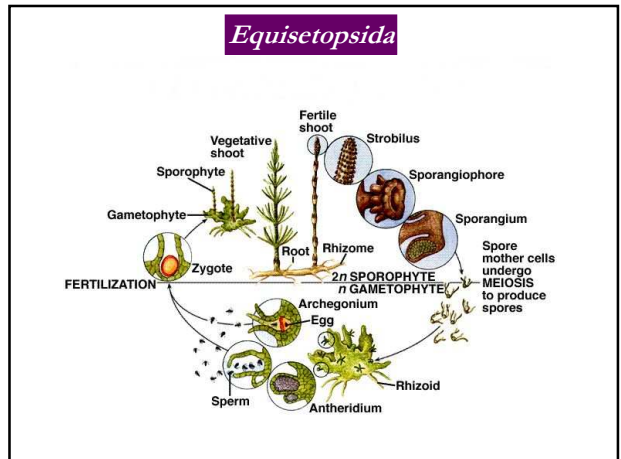
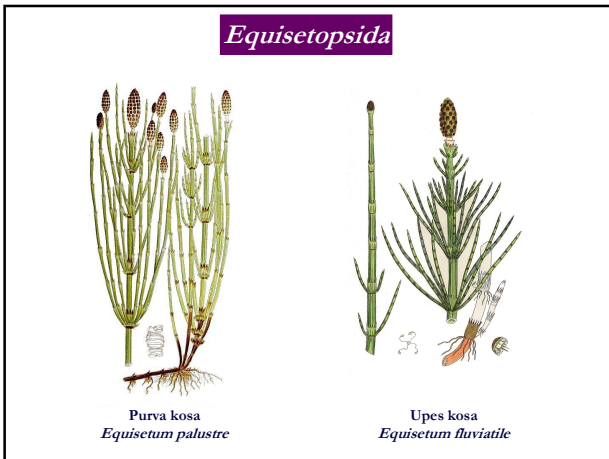
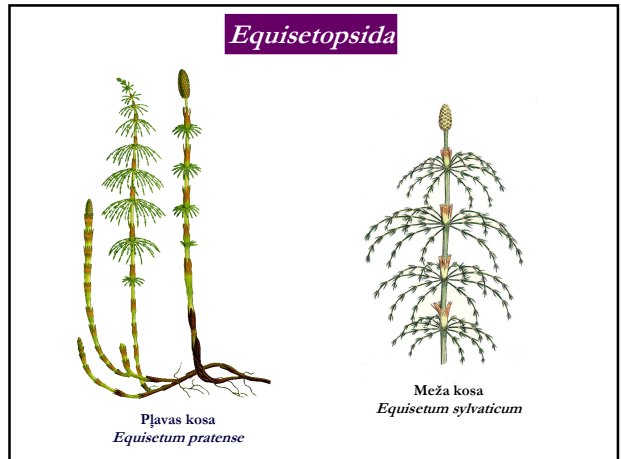
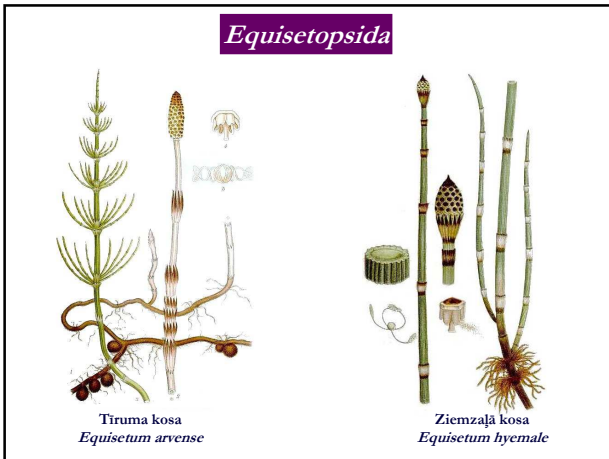
Sporangijs (sporas)

Sporangiofors

Equisetopsida

Pteridopsida (paparžveidīgo klase)

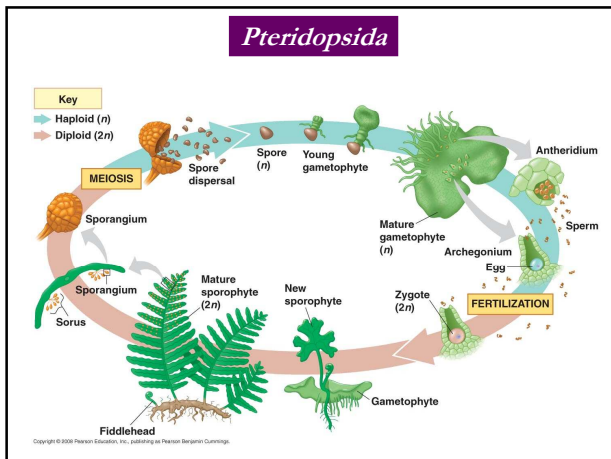
Sugu skaits: **10000 (~30)**

Atrodami visās pasaules daļās un klimata joslās (tuksnešos, ap purviem un ezeriem, rīsa laukiem un sālsūdeni).

Vislielākais sugu skaits un daudzveidība tropu mežos (uz augsnes un epifīti).

Pteridopsida

P T E R I D O P S I D A	EUSPORANGIATAE	Ophioglossales	<ul style="list-style-type: none"> • Senatnīgākās paparžaugu formas. • Sporangijs attīstās no šūnu grupas. • Sporangija apvalku veido vairākas šūnu kārtas.
		Marattiales	
P T E R I D O P S I D A	LEPTOSPORANGIATAE	Filicales	<ul style="list-style-type: none"> • Filoģenētiski jaunākas papardes. • Sporangijs attīstās no vienas šūnas. • Sporangija apvalku veido viena šūnu kārtā
		Marsileales	
		Salviniales	

Eusporangiatae (eisporangiāto paparžaugu apakšklase)

PTERIDOPSIDA	EUSPORANGIATAE	Ophioglossales
	EUSPORANGIATAE	Marattiales

Čūskmēlīšu rinda

Eusporangiatae

PTERIDOPSIDA	EUSPORANGIATAE	Ophioglossales
	EUSPORANGIATAE	Marattiales

Maratiju rinda

Eusporangiatae

Ophioglossales (čūskmēlīšu rinda)

Gintis: 3
 ķekarpapardes (*Botrychium*),
 čūskmēlītes (*Ophioglossum*),
 tārpvārpes (*Helminthostachys*)

Sugu skaits: 90 (6)

Ļoti primitīva paparžaugu grupa (cēlusies no senākajām paleozoja papardēm?).

Jūtami atšķiras no pārējiem paparžveidīgajiem – samērā izolēta augu grupa.

Ophioglossum pendulum

Eusporangiatae

Ophioglossales

Lapas fertīlā daļa
 Lapas sterīlā daļa
 Rizoms

Parastā čūskmēlīte
Ophioglossum vulgatum

Daudzgadīgs **rizoms** (sakneņis), kas katru gadu dot tikai vienu lapu.

Eusporangiatae

Ophioglossales

Sinangijs → Sporangijs

Auglīgais segments ir cilindrisks.
 Sporangiji uz tā novietoti 2 rindās, veidojot nelielu vārpeida sastatu.
 Tie ir nedaudz iegrimuši vārpiņas asī ar sāniem saauguši sinangijā.

Eusporangiatae

Ophioglossales

Auglīgais segments plūksnaini zarains.

Sorangiji ar īsiem kātiņiem piestiprināti pie zariņu sāniem un arī galotnē.

Latvijā 5 sugas.

Pusmēness ķekarparade *Botrychium lunaria*

Eusporangiatae

Ophioglossales

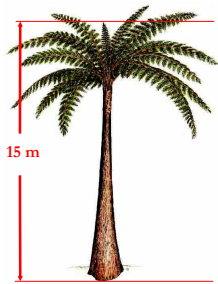
Auglīgais zars ir vienkāršs un garš.

Sporangiji sēdoši vai gandrīz sēdoši, novietoti visapkārt sastata asij – atgādina tārpū.

Tārpvārpe
Helminthostachys zeylanica

Eusporangiatae

Marattiales (maratiju rinda)

Psaronius sp.

Gintis: 7

Sugu skaits: ~200 (0)

Pirmatnēja, g.k. karbonā un permā izplatīta augu grupa (dominējošs elements).

Kolonveida stumbri, milzīgas, plūksnainas lapas.

Akmeņogļu nogulumos visos kontinentos.

Mūsdienās g.k. aug tikai tropos.

Eusporangiatae

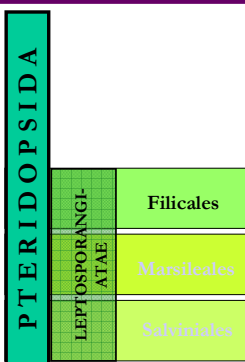
Marattiales

Marattia sp.

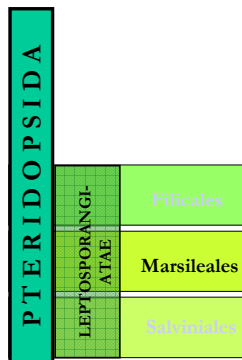
Marattia ģintī sporangiji ir novietoti gar sānu dzīslām tuvāk lapas malai un saauguši lineāros sinangijos.

Leptosporangiatae (leptosporangiāto paparžaugu apakšklase)

Paparžu rinda

Leptosporangiatae

Marsileju rinda

Leptosporangiatae

PTERIDOPSISIDA

LEPTOSPORANGIATAE	Filicales
MARSILEALES	Marsileales
SALVINIALES	Salviniales

Salvīniju rinda

Leptosporangiatae

Filicales (paparžu rinda)

Sugu skaits: >9500 (~20)

Vairums tagadējo paparžveidīgo klases pārstāvju.

Ļoti lielā formu daudzveidībā ir sastopamas visā pasaulē.

Stumbrs nav zarots vai vāji zarots.

Parasti lakstaugi, bet ir arī kokveida papardes (tropos).

Leptosporangiatae

Filicales

Trichomanes reniforme

Cyathea cooperi

Leptosporangiatae

Filicales

Raksturīgs ir **rizoms**.

Ērglpapardēm tas var izaugt 40m garš un sasniegt 70 gadu vecumu.

Parastā ērglpaparde *Pteridium aquilinum*

Leptosporangiatae

Filicales

Raksturīgas lielas lapas.

Sporofili parasti maz atšķiras no **trofofiliem**, bieži vien apvienojot gan fotosintēzes, gan reprodukcijas f-jas.

Sporangiji ir lapu apakšpusē.

Atšķirībā no *Ophioglossales* un *Marattiales* (vairāki tūkstoši sporu), katrā sporangijā veidojas 64 sporas.

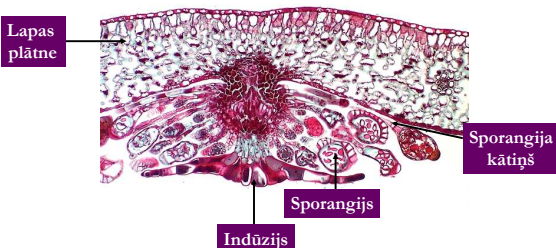

Parastā saldskānīte
Polypodium vulgare

Leptosporangiatae

Filicales

Tālākās evolūcijas gaitā ir izveidojušās īpašas sporangiju kopas – **sori**.

Lapas plātne

Sporangija kātiņš

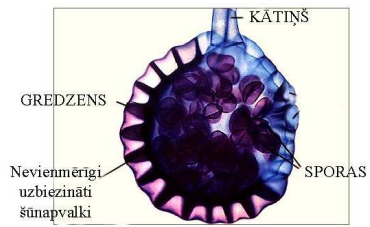
Sporangijs

Indūzijs

Leptosporangiatae

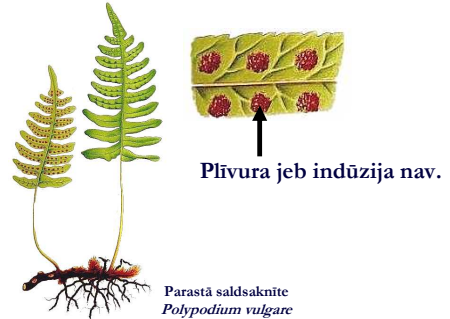
Filicales

Papardes sporangijs

Leptosporangiatae

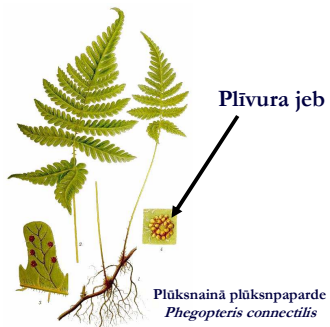
Filicales

Leptosporangiatae

Filicales

Plivura jeb indūzija nav.

Leptosporangiatae

Filicales

Leptosporangiatae

Filicales

Leptosporangiatae

Filicales

Leptosporangiatae

Filicales

Mūra sikpārde
Asplenium ruta-muraria

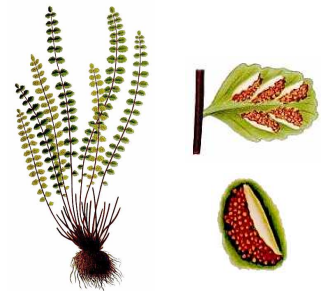
Sori ir lineāri vai iegareni ar plīvuru.
Plīvurs sora malā.

Leptosporangiatae

Filicales

Plūksnu sikpārde
Asplenium trichomanes

Plīvurs sora malā.

Leptosporangiatae

Filicales

Vārpu ērpapārde
Blechnum spicant

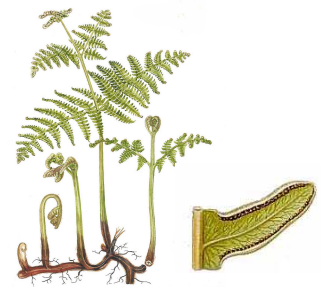
Sori lineāri, saplūst un novietoti
paralēli vidusdzīslai.

Leptosporangiatae

Filicales

Parastā ērglpārde
Pteridium aquilinum

Sori nepārtrauktā līnijā gar plātnes malu.
Plīvurs ir divkārsšs.

Leptosporangiatae

Marsileales (marsileju rinda)

Gintis: 3
Marsilea, Pilularia, Regnellidium

Marsilea hirsuta

Heterospori purva augi un
ūdensaugi.

Leptosporangiatae

Marsileales

Marsilea angustifolia

Marsilea ir viena no parastākajām
ūdens paparžu ģintīm.

Izplatīta siltajos reģionos, it īpaši
Austrālijā un D-Āfrikā.

Nelieli, ar tievu saknēni, no kura
mezglēm atiet saknes.

Lapas ar gariem kātiem, kam galā
4 lapiņas, kas uz nakti sakļaujas.

Leptosporangiatae

Marsileales

Divlapu regnelīdija
Regnellidium diphyllum

Tikai **1** suga.
Sastopama Brazīlijas D.
Lapām tikai 2 lapiņas.

Leptosporangiatae

Marsileales

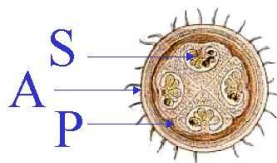

Lodaugļu pilulārija
Pilularia globulifera

Pilulāriju ģintī **6** sugas.
Sastopamas Eiropā un Z.-Āfrikā.
Lapas ir lineāras, gandrīz īlenveida.
Jauno lapu galli ieritināti.
Lodaugļu pilulārija kādreiz augusi Latvijā (areāla A robeža).

Leptosporangiatae

Marsileales

Pilulārijas sporokarpījs

Sporas attīstās mikro- un megasporangijos, kas apkopoti soros (S).
Katru soru apņem plīvurs (P).
Sori ir ieslēgti slēgtā tvertnē – **sporokarpijā**, kuru ietver apvalks (A).

Leptosporangiatae

Marsileales

Lodaugļu pilulārijas *Pilularia globulifera* sporokarpīji

Jaunie sporokarpīji ir mīksti un zaļi, bet nobriestot – sieniņa brūnē, kļūst bieža un ļoti cieta, atgādinot mazus riekstiņus.
Mikrosporangijā attīstās 64 mikrosporas, bet megasporangijā – viena liela megaspore.

Leptosporangiatae

Salviniales (salvīniju rinda)

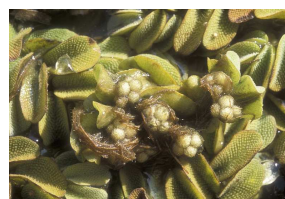
Salvinia molesta

Gintis: 1
Sugu skaits: 8 (0)
Tropos un abu pusložu mērenajā joslā.
Brīvi peldoša ūdens paparde bez saknēm.
Stumbrs guļošs, 10-15cm garš.
Lapas pa 3 mieturos – 2 peldošas un 1 zemūdens.

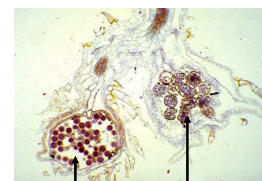
Leptosporangiatae

Salviniales

Salvinia molesta sporokarpīji

Mikro- un megasporangiji ir atsevišķos soros.

Mikro-

Mega-

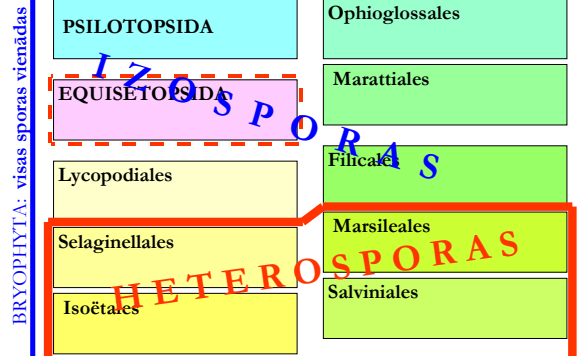

Leptosporangiateae

Salviniales

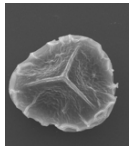
PTERIDOPHYTA: izosporas → heterosporas

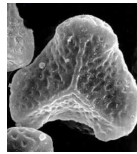
Sporas

Kailais psilots
Psilotum nudum

Gada staipekņis
Lycopodium annotinum

Apdzira
Huperzia selago

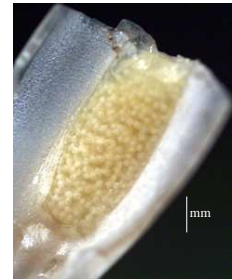
Sporas

mega-

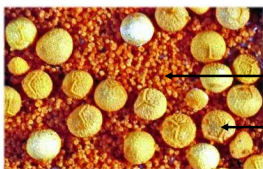
Isoetes braunii

mikro-

Isoetes melanocarpa

Sporas

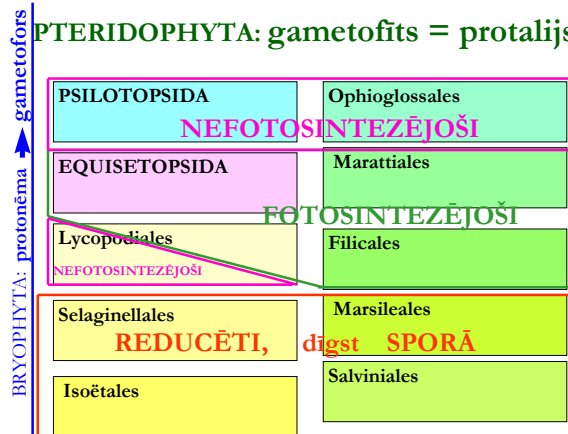

Mikrosporas

Megaspora

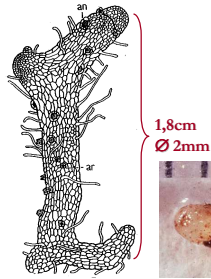
Selaginella sp.

PTERIDOPHYTA: gametofīts = protalijs

Gametofīts

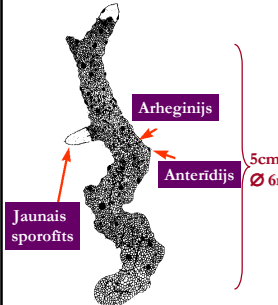
Psilotopsida (psilotveidīgo klase)

- Attīstās augsnē
- Nav hlorofila
- Barojas saprofitiski ar simbiotisko sēņu palīdzību
- Vienšūnas rizoīdi

Gametofīts

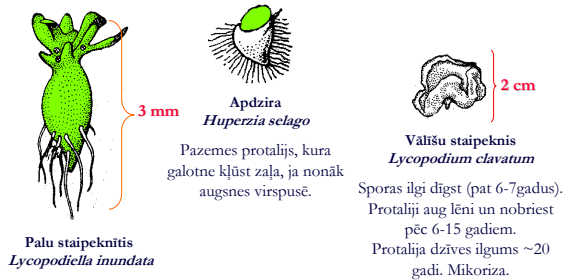
Ophioglossales (čūskmelišu rinda)

- Attīstās augsnē
- Daudzgadīgi
- Nav hlorofila
- Barojas saprofitiski ar simbiotisko sēņu palīdzību
- Cilindriska forma
- Dažkārt zarojas
- Nonākot virs zemes, var baroties autotrofi

Gametofīts

Lycopodiales (staipekņu rinda)

Palu staipekņītis
Lycopodiella inundata

Apdzīra
Huperzia selago

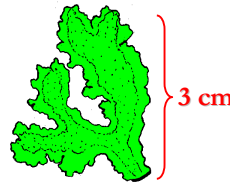
Pazemes protalījs, kura galotne kļūst zaļa, ja nonāk augsnes virspusē.

Vālišu staipekņis
Lycopodium clavatum

Sporas ilgi dīgst (pat 6-7 gadus). Protaliji aug lēni un nobriest pēc 6-15 gadiem. Protalija dzīves ilgums ~20 gadi. Mikoriza.

Gametofīts

Marattiales (maratiņu rinda)

- Masīvs
- Atgādina aknu sūnu
- Attīstās uz augsnes
- Satur hlorofilu
- Daudzgadīgs
- Gametangiji iegremdēti laponī
- Sībioze ar mikorizas sēni

Gametofīts

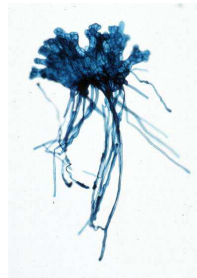
Filicales (paparžu rinda)

- Pavediņveida protonēma → protalījs
- Sirdsveida plātnīte
- Satur hlorofilu
- Protalija centrā attīstās gametangiji
- Gametangiji izvirzīti uz āru

Gametofīts

Equisetopsida (ķīllapveidīgo klase)

- Neliels (Ø līdz 8mm), daivains
- Neatkarīgi dzīvojošs
- Satur hlorofilu

Gametofīts

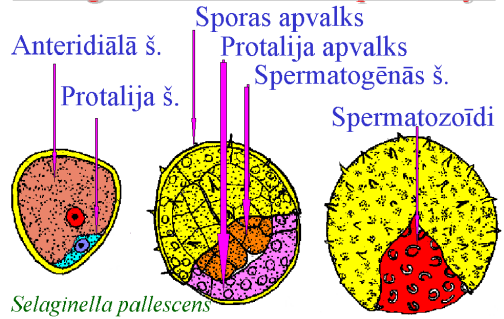
Isoëtales
Selaginellales
Marsileales
Salviniales

Heterosporo paparžaugu gametofīti:

1. Nefotosintezē.
2. Gametofītu redukcija.
3. Saglabā sporas (iepriekšējās paaudzes) apvalku.

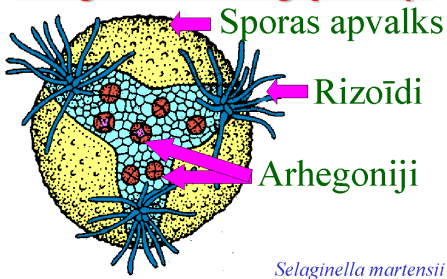
Gametofīts

Selaginellales mikroprotalijs

Gametofīts

Selaginellales megaprotalijs

PTERIDOPHYTA: spermatozoīdi

BRYOPHYTA: spermatozoīdi ir divvīcu

PSILOTOPSIDA

Ophioglossales

EQUISETOPSIDA

Marattiales

Lycopodiales

Filicales

Selaginellales

Marsileales

Isoëtales

Salviniales

DAUDZVĪCU